

Христо Пулеков - „мусикословеснейшият“

/публикация IX от цикъла „Строители и ревнители от класните школи през Възраждането във Враца“/

През периода 1840-1855 г. учебното дело във Враца вървяло по възходяща линия. Много от привлечените учители от Врачанските първенци израснали като книжовници и литературни творци на българското възраждане. Като основен метод на преподавателска работа се наложил „взаимоучителният“ поради големия брой ученици и недостатъчния брой учители с опит. След Кримската война общият подем в национално-освободителното движение обхванал и учебното дело. Новата тенденция била просветата да се свързва с последния етап от борбата за самостоятелна българска църква. Мнозина от призиваните учители във Враца идвали от южнобългарските земи, където придобили вече подобен опит. Такъв бил и копривщенецът Христо Пулеков, привлечен за главен учител в класното училище във Враца. Роден през 1817 г., той е възпитаник на Неофит Рилски и негов помощник, усъвършенствал образованието си в Одрин, Атина, и Цариград. Като взаимен учител, Пулеков работи най-напред в Копривщица и Плевен, където той изпълнява и длъжността на общински писар и църковен певец, а за известно време и псалт в Цариград.

Заслугата за неговото приобщаване към Враца е на видния врачански първенец Димитър Бошнаков, който през 1856 г. е „едничкия, взел инициативата и е условил един по-способен по онуй време учител за града“. Пристигайки във Враца, Хр. Пулеков нарежда училището по подобие на Копривщенското. Той отделя по-добре подготвените си ученици от останалите и така създава два класа в училището. Застъпените от него учебни дисциплини включват българска история, всеобща история, география, аритметика, българска граматика, катехизис и гръцки език. Негов пръв помощник и заместник е врачанинът - Атанас Идрифето.

На 14 септември 1857 г. Хр. Пулеков провежда извънреден годишен изпит на своите ученици в продължение на три дни, като във встъпителната си реч той прави съпоставителен разбор с обучението в съседните страни на Балканите. Не подминава и основателните упреци за техническото изоставане. ”Я погледнете ония, които ний имахме под

краката си, качиха ся надъ насъ, а ние остахме долу... Ний за най-долен занаят губимъ по четири, пет години, а учението, което е най-потребно за човека искаме да изучим за една година и то от где? От наустницата. Наустницата и псалтирят, не са направени за наука, братия мои, а за богомолне..."

Проявата на Пулеков е намерила широк отзвук и в Цариградски вестник от 5 октомври 1857 г.: „Вратца не е видела друг път изпитание. Затова жителите с големо удивление гледаха драгите свои дечица да отговарят на различните въпроси... върху закон божи, свещена история, българска история, аритметика, землеописание, гръцки език и църковно пеене..." Очевидно, не всичко е било по волята на неговите възпитаници, защото Никола Беловеждов прилага и друг коментар: "Занимаваше се с черковния въпрос, но дума не искаше да чуе за някакво освободително движение. За задграничните наши деятели се произнасяше с омраза и презрение. "За съжаление, той не изпитва симпатия и към българите отвъд Балкана. Независимо от това, че просветителските му и реформистки идеи не били споделяни от врачанската младеж, Пулеков бил уважаван като авторитетен учител... "Особено по преподаване на сметане - продължава Беловеждов в спомените си, той беше за най-вещ и конкурент нямаше". Копривщенският учител си спечелва епитета „мусикословеснейши", понеже бил отличен църковен певец и пръв въвежда музиката като учебен предмет. По думите на един от неговите съвременници, той бил "голям книголюбец, и имал най-добрата лична библиотека в Копривщица". Широкият му поглед и кръгзор несъмнено му помагат и той пръв описва историята на родния си град, съчинява речници, учебници, извършва преводи от гръцки и руски език. Отличава се като съредактор на сп. "Български книжици" /1869г./, сътрудници на Цариградски вестник /1857г./, сп. "Любословие" и в. "Македония" /1870 г./. Той подлага на унищожителна критика килийното образование, както и нравствения упадък на църковното духовенство. Като композитор на светска и църковна музика Пулеков усъвършенства и изучава „нагледната звучна метода" за системно, последователно и достъпно обучение, защото "всяка непонятна наука причинява не любопитство, а отвращение". През 1858 г. в периодичния печат се появява критична статия, където със загриженост се съобщава, че мъжкото училище е „така уборено и изтъркано, щото произвежда човеку тежко впечатление". Виновници за това били врачанските чорбаджии, „които се поскарали помежду си и за други

обществени работи, та според това занемарили и училищните работи.” Серioзна причина за лошото състояние на сградите е и липсата на подготвени преподавателски кадри и оскъдните средства. Общината, която се намирала в ръцете на чорбаджиите, не отделяла достатъчно средства за училищата. Не им помагала материално и църквата. Противоречията между врачанската общественост и владиката Доротея усложнявали тази обстановка. Църквата разполагала със средства, но владиката за „училището неще нищо да пожертвува. Обещава, а не дава”. Това предопределило и смяната на Хр. Пулеков през 1857 г. Учител, елинист, книжовник, публицист и преводач, Хр. Пулеков, умира през 1889 г., но въпреки краткия си престой, оставя трайна следа в развитието на просвещението на Враца.

Красимир Григоров –зав. отдел „Възраждане”, РИМ - Враца